

# Plan van aanpak: Transitie Visie Warmte

## 1. Aanleiding

In 2016 is het klimaatakkoord van Parijs Europees vastgesteld met de inwerkingtreding per 2020. Hierin is afgesproken dat in 2030 40% minder broeikasgassen worden uitgestoten en in 2050 95% minder ten opzichte van 1990. In Nederland is in de uitwerking van het Europese klimaatakkoord (2019) het doel opgesteld om in 2030 49% minder broeikasgassen uit te stoten. Samen met bedrijven en maatschappelijke organisaties heeft de overheid dit klimaatakkoord opgesteld. Het kabinet en de partners in het Klimaatakkoord willen dat alle woningen uiterlijk in 2050 niet langer gebruik maken van aardgas voor verwarming en koken. Dit betekent dat in 2050 7 miljoen woningen en 1 miljoen gebouwen van het aardgas af moeten zijn en de komende jaren woningen en gebouwen beter geïsoleerd moeten worden en over moeten gaan naar duurzame warmte en elektriciteit. In 2030 moeten de eerste 1,5 miljoen bestaande woningen verduurzaamd zijn. In de aanpak naar een aardgasvrij Nederland hebben de gemeenten de regierol, zij bepalen samen met bewoners en gebouweigenaren wat de beste oplossing is per wijk en leggen daarbij ook het tijdsplan vast waarin wijken worden aangepakt. Ook is afgesproken dat de inwoners zoveel mogelijk 'ontzorgd' worden. Op diverse manieren zal naar onze inwoners inzicht worden gegeven in hoe zij kunnen verduurzamen en wat dit kost en oplevert. Om dit complexe proces in goede banen te leiden stelt elke gemeente een Transitie Visie Warmte (TVW) op. Dit plan van aanpak beschrijft het proces, de kaders en de randvoorwaarden voor het opstellen van de Transitie Visie Warmte voor Hengelo.

Om te zorgen dat elke inwoner de best passende duurzame oplossing krijgt, wordt op verschillende niveaus gewerkt om tot deze oplossingen te komen. (Zie Figuur 1)

Landelijk zijn de uitgangspunten voor de uitwerking van het warmtevraagstuk vastgelegd in het klimaatakkoord. Zo is bijvoorbeeld afgesproken dat de wijkgerichte aanpak een belangrijke invulling is van de warmtetransitie opgave, gericht op het wijk-voor-wijk verduurzamen van de gebouwde omgeving. Ook is afgesproken dat om de verduurzaming van de gebouwde omgeving betaalbaar te maken wordt een aantal financiële en fiscale instrumenten ontwikkeld. Een belangrijke uitwerking hierbij is de ontwikkeling van een standaard en streefwaarden voor de koopsector. De standaard geeft voor kenmerkende type woningen weer wat een 'verstandige' verduurzaming is, waarbij met verstandig bis bedoeld op basis van kosten-baten en de gewenste reductie van de warmtevraag. Verhuurders zijn verplicht om te voldoen aan de standaard in 2050. Zo weten alle woningeigenaren dus waar ze aan toe zijn.

In de Regionale Energie Strategie 1.0 wordt een Regionale Structuur Warmte (RSW) opgenomen en deze bestaat uit:

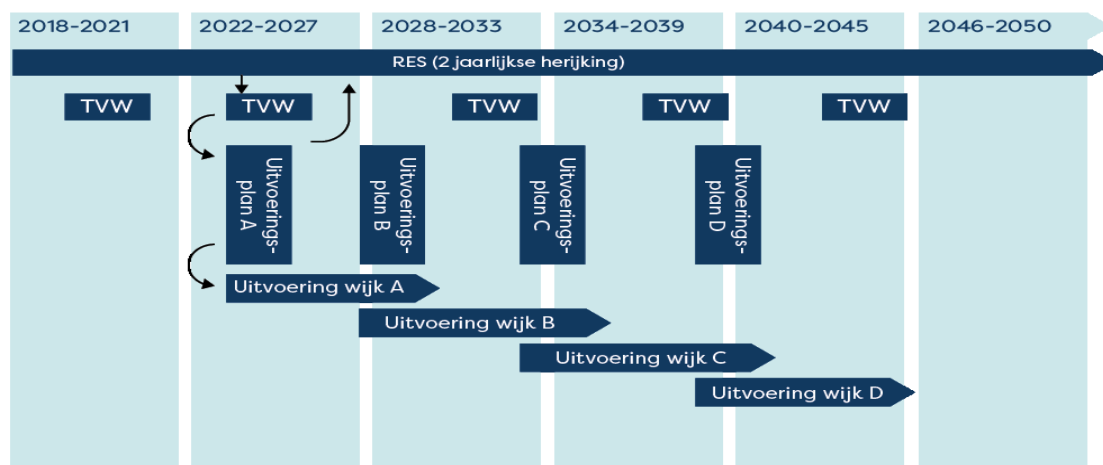
- Inzicht in de totale warmtevraag voor de regio (inclusief verbruik van de industrie utiliteit, land - en tuinbouw)
- Het warmte aanbod van bovenlokale bronnen
- Beschrijving van de mogelijkheden voor nieuw te ontwikkelen bovengemeentelijke warmte-infrastructuur
- Toelichting op het doorlopen proces met stakeholders (context)

Regio. Iedere RES-regio gaat in de RSW na of op lokaal niveau, volgens de verschillende Transitievisies Warmte (TVW's), gebruik gemaakt gaat worden van bronnen die bovengemeentelijke potentie hebben of buiten de eigen gemeente liggen. Afstemming en eventuele afspraken met omliggende gemeenten (maar ook industrie) voorkomt dat een bron ten onrechte meerdere malen in de lokale TVW wordt opgenomen. Anderzijds voorkomt het dat interessante bronnen onbenut blijven. Afstemming kan ook al plaatsvinden voordat de TVW's gereed zijn (eind 2021). Vroegtijdige afstemming op regionaal niveau helpt gemeenten bij het maken van afspraken over warmtebronnen met een bovengemeentelijke potentie, bij het opstellen van hun TVW en het maken van keuzes in de uitvoeringsplannen.



*Figuur 1* Schaalniveaus van het Klimaatakkoord

**Gemeente.** Omdat we ook voor onze kinderen en kleinkinderen een gezond, groen en energieneutraal Hengelo willen, willen we afscheid nemen van het gebruik van fossiele brandstoffen. Omdat in de meeste huishoudens nu nog een aardgasfornuis staat en de woningen verwarmd worden met aardgas CV-ketels zal de volledige overstap naar duurzame warmtebronnen een flinke uitdaging zijn. Om Hengelo echt aardgasvrij te maken zullen we met zijn allen moeten samenwerken: inwoners, woningcorporaties, energieleveranciers, netbeheerders, bedrijven en de gemeente. Ook betekent aardgasvrij dat de gebouwen technisch aangepast worden en dat ons gedrag moet veranderen. In de Transitie Visie Warmte zal ingegaan worden op de verschillende manieren van verduurzamen, welke van deze manieren het beste passen bij de verschillende wijken, hoe de financiering en betaalbaarheid geregeld zal worden, hoe de participatie en communicatie plaats zullen vinden en wie welke rol heeft in de uitvoering. De TVW zal elke vijf jaar herzien worden om in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen. Figuur 2 geeft dit schematisch weer, ook in relatie tot de RES.



**TVW = Actualisatie transitievisie warmte uitvoeringsplan.  
Uitvoeringsplan op wijkniveau**

*Figuur 2* Samenhang planningen RES, TVW en WUP

Wijk. In 2050 zal Hengelo volledig van het aardgas af moeten zijn. Om dit te kunnen realiseren zullen de wijken stapsgewijs overstappen naar alternatieve warmtebronnen. Iedere inwoner van Hengelo kan vandaag nog starten met het nemen van energiemaatregelen, zoals isolatie en zonnepanelen (tenzij er sprake is van beschermd stadsgezicht). De meest duurzame energie is niet gebruikte energie, dus energie besparen is een belangrijke stap richting het aardgasvrij worden van de stad! We zullen dit handelingsperspectief als ook de logische alternatieven voor aardgas per wijk in kaart brengen en dit communiceren. We maken hierbij o.a. gebruik van het platform en campagne Hengelo Aardgasvrij. Ook zal op dit schaalniveau participatie plaatsvinden. Vanuit de ervaringen in de proeftuin de Nijverheid Aardgasvrij weten we dat dit het meest logische schaalniveau is voor participatie en hebben we geleerd dat dit een intensief proces is. We kunnen niet alle wijken gelijktijdig aanpakken. Daarom delen we de komende dertig jaar (2020-2050) op in drie blokken van 10 jaar. In het Klimaatakkoord is uitgegaan van een voorbereidingstijd van 2 jaar en een uitvoeringstermijn van 8 jaar per wijk. Hiervoor wordt per wijk een Wijk UitvoeringsPlan (WUP) opgesteld. De TVW schetst voor elke wijk het meest logisch alternatief/alternatieven; de verdere uitwerking wordt gedaan in het WUP. De TVW betreft een globale keuze, de definitieve keuze voor het alternatief wordt gemaakt in het WUP.

Hengelo werkt al sinds 2013 samen met haar inwoners en omgeving aan de totstandkoming van een warmteplan, nu transitievisie warmte geheten. Hier is een leidraad uitgekomen over de toekomst van Hengelo en de energietransitie. Deze leidraad is de basis van de kaders en aandachtspunten genoemd in hoofdstuk 2. Transitie visie warmte Hengelo.

## 2. Transitie visie warmte Hengelo

### Doelstelling

De transitie visie warmte zal de basis vormen voor de warmtetransitie in Hengelo naar alternatieven voor aardgas, voor het koken en stoken. De visie zal ook de basis vormen voor het tijdspad waarin deze transitie plaats zal vinden en met welk deel van Hengelo in welke periode van start gaat.

De visie zal in algemene zin beschrijven wat de transitie inhoudt, welke verschillende opties er zijn, hoe de financiering eruit zal zien en hoe het participatieproces eruit zal zien.

Ook zal de visie een verdeling van Hengelo bevatten. Aangezien niet heel Hengelo in één keer aangepakt kan worden zal Hengelo opgedeeld worden in drie delen. Wat dit voor elk individueel huishouden betekent zal pas bekend worden in de Wijk Uitvoeringsplannen (WUP).

### Resultaat

Het beoogde resultaat is een visie waarin de globale keuzen voor de alternatieven voor aardgas zijn gemaakt, maar waarin ruimte blijft voor de concrete invulling.

De visie zal in ieder geval aan de volgende criteria voldoen:

1. Het geeft inzicht in welke alternatieven er zijn en welke geschikt kunnen zijn in Hengelo
2. De visie vormt het fundament voor de wijk uitvoeringsplannen die opgesteld zullen worden om concrete invulling te geven aan de transitie per wijk.
3. Het vormt kaders voor de financiering en betaalbaarheid van de transitie met het oog op het voorkomen van buitenproportionele kosten voor de inwoners.
4. De visie zal een beschrijving bevatten van de manier waarop de samenleving betrokken wordt bij de WUP's en hoe initiatieven en bewegingen vanuit de samenleving hierin meegenomen kunnen worden.

### Kaders en aandachtspunten

De basis van de transitie visie warmte wordt gevormd door een aantal kaders en aandachtspunten. Bij de kaders wordt bepaald waarbinnen de transitie visie in algemene zin wordt opgesteld. Bij de aandachtspunten is op meer specifieke onderwerpen bepaald waarbinnen de transitie visie zal blijven.

Door het opstellen van kaders en aandachtspunten wordt voorkomen dat de transitie visie vaag en onduidelijk wordt. Ook wordt hiermee voorkomen dat de transitie te veel geld gaat kosten. Door in te springen op bestaande initiatieven en andere opgaven en gebruik te maken van wat er al is, wordt voorkomen dat inwoners en bedrijven onnodig op hoge kosten worden gejaagd.

## **Kaders**

### *Algemene kaders:*

- Iedereen gaat van het gas af (vroeger of later)
- We doen dit in samenwerking met de inwoner (participatie)
- De haalbaarheid en betaalbaarheid;
- Vanuit een integrale gebiedsgerichte benadering.

### *Technische kaders:*

Als technische kaders hanteren we de volgende criteria om het voorkeursalternatief te bepalen:

- Duurzame energie is schaars. We streven naar het meest duurzame alternatief en efficiënte inzet van bronnen;
- Het beste alternatief heeft de laagste maatschappelijke kosten;
- Als een collectieve oplossing mogelijk is, heeft dat de voorkeur (ontzorging);
- Het alternatief is toekomstbestendig.

## **Aandachtspunten**

### *Communicatie en participatie*

- Uiteindelijke doelstelling is heel Hengelo aardgasvrij in 2050;
- De gemeente informeert inwoners en bedrijven over de warmtetransitie en de gevolgen binnen hun woning of bedrijf. Bewoners en bedrijven moeten duidelijkheid krijgen over wat voor hen verstandige (geen spijt) investeringen zijn;
- De gemeente doet een oproep en uitnodiging aan de samenleving om bestaande gasaansluitingen af te koppelen, tenzij de continuïteit en veiligheid (zwaarwegende redenen) in het geding komen.

### *Techniek*

- Energie die niet wordt gebruikt hoeft ook niet te worden opgewekt: de gemeente zet in op energiebesparing (waarbij kosten en baten in verhouding moeten zijn);
- De laagste maatschappelijke kosten vormen het uitgangspunt voor de technische keuze van het alternatief voor aardgas;
- Onderzocht wordt wat de transitie betekent voor de bestaande (energie)netwerken;
- De gemeente heeft aandacht voor de nabijheid van vraag tot aanbod van warmte en hernieuwbare elektriciteit zowel in ruimte als in tijd;
- Nieuwbouw is aardgasvrij en energieneutraal.

### *Organisatie (o.a. besluitvorming)*

- De transitie visie warmte wordt in de omgevingsvisie en de wijk uitvoeringsplannen worden in omgevingsplannen juridisch verankerd;
- De gemeente sluit aan bij lopende en/of gewenste ontwikkelingen in het gebied, de wijk, buurt of straat, zowel sociaal, technisch als fysiek. Daarbij wordt gekozen voor maatwerk. De binnenstad is een van de gebieden waar naar wordt gekeken gezien de transformaties die plaatsvinden;
- De transitie visie warmte is een dynamisch product. Zowel technische als sociale innovaties kunnen leiden tot toekomstige oplossingen die nu nog niet te overzien zijn en die wel van invloed zijn op de alternatieve warmtevoorziening. Daarom wordt de visie elke 5 jaar geüpdatet. Hiermee wordt de samenhang met de Regionale Structuur Warmte uit de RES Twente geborgd;
- Er is nog geen doorzettingsmacht. De keuze voor het alternatief kan (op dit moment) nog niet worden afgedwongen bij inwoners na een gedegen proces (participatie en technisch onderzoek). We proberen zo veel mogelijk te verleiden, maar uiteindelijk is er een stok achter de deur nodig;
- Het besluit over welk logisch technisch alternatief voor aardgas voor welke wijk het meest geschikt is, wordt genomen door de raad op voorstel van het college.

## **3. Participatie (doorkijk)**

### **Participatie en communicatie**

Omdat de beslissing om te stoppen met aardgas voor koken en stoken veel gevolgen heeft voor onze inwoners en bedrijven en omdat er in dit proces naar realisatie op woning, wijk en stadsniveau veel van hen gevraagd wordt is communicatie en participatie een belangrijk onderdeel. Deze keuzes voor de alternatieven voor aardgas krijgen in eerste instantie vorm in de TVW.

We vinden het daarom belangrijk om de samenleving hierbij goed te betrekken. In eerste instantie worden een aantal gesprekken gevoerd met bewonersorganisaties, Welbions, netbeheerders en warmtebedrijven. Bewonersorganisaties, als afvaardiging van bewoners die over het eigen woningniveau heen kan kijken en inbreng kan leveren ten behoeve van het stads- en wijkniveau. Aangezien de TVW voor de gehele gemeente is en niet op wijk- en woningniveau is het lastig om in deze fase alle individuele huiseigenaren direct te betrekken. Daarom gaan we de samenleving betrekken in een aantal gesprekken en bijeenkomsten die georganiseerd worden, waarbij ook andere duurzaamheidsopgaven besproken worden. Op de uitwerking van de transitie visie warmte is inspraak door burgers mogelijk. Het intensief betrekken van individuele bewoners zal per wijk gaan gebeuren zodra begonnen gaat worden met de verschillende wijk uitvoeringsplannen. Op wijkniveau wordt participatie met inwoners intensiever ervaren we nu ook al bij de Nijverheid. Gezien de fysieke nabijheid tot de eigen woning zijn inwoners meer bereid om op het schaalniveau van de wijk te participeren, dan op het niveau van de stad. We blijven op het gebied van communicatie en participatie gebruik maken van het platform en de campagne Hengelo Aardgasvrij.

## Rol van de raad

Bij het opstellen van de Transitie Visie Warmte wordt de raad betrokken. Vooraf stelt de raad de kaders voor de visie en het proces vast en achteraf toetst de raad of de uitwerking hieraan voldoet. Op die manier zijn de lijnen waarbinnen gewerkt zal worden uitgezet en kan verdere invulling worden gegeven aan de inhoudelijke uitwerking. Tussentijds zal de raad via de P&C-cyclus worden geïnformeerd over de voortgang en de stand van zaken. Indien daartoe aanleiding bestaat zal het college de raad aanvullend informeren. We stellen voor om aanvullend een panelgesprek te organiseren over de warmtetransitie en TVW, waarbij maatschappelijke partners, raadsleden en ook inwoners worden uitgenodigd. Het gesprek is bedoeld als verdieping op de beleving in de samenleving, waarbij tevens de uitkomsten uit de vragenlijst van het Hengelo panel worden besproken. Raadsleden zullen hiervoor worden uitgenodigd. De inhoudelijke uitwerking wordt in een sessie bij de raad voorgelegd. De raad stelt deze visie vervolgens vast. Na vaststelling van de TVW zal geëvalueerd worden op het doorlopen proces door terug te kijken op de doorlopen stappen en de rol van de Raad. Iedere vijf jaar wordt de visie geactualiseerd. Door evaluatie kan geleerd worden voor het actualisatie proces.

Aanvullend heeft de raad een rol bij de wijk uitvoeringsplannen, dit betreft de verdere uitwerking en concretisering van de keuzes die gemaakt worden in de transitie visie warmte.

## 4. Proces en planning

De uitwerking van de transitie visie warmte doorloopt een aantal stappen. In onderstaande drie tabellen zijn achtereenvolgens het bestuurlijke proces,

### Bestuurlijke proces

<b>Wat</b>	<b>Waarom</b>	<b>Wie</b>	<b>Wanneer</b>
Vaststellen kaders en uitgangspunten	Om de basis voor de visie vast te laten stellen door de Raad	Raad	September/Oktober 2020
Invulling van het participatieproces	Om duidelijk te hebben hoe het participatieproces zal gaan verlopen en dit bestuurlijk vastgelegd te hebben.	College	Najaar 2020
Vaststellen volledige visie; inclusief toets aan het kader en toets aan het participatieproces	De visie laten vaststellen door de Raad om hem in de uitvoering te krijgen. De twee toetsen worden gedaan om inzichtelijk te krijgen samen met de Raad hoe het gevormde kader vorm heeft gekregen en ingevuld is en 2) is bedoeld ter evaluatie op het participatieproces samen met de Raad.	Raad	Medio 2020 - uiterlijk eind 2021



## Proces totstandkoming TVW - op hoofdlijnen

	<b>Doel</b>	<b>Aanpak</b>	<b>Resultaat</b>
Stap 1 Kaders	In stap 1 wordt het kader (het vertrekpunt), waarbinnen de TVW kan worden ontworpen, opgesteld.		Een bestuurlijk gedragen kapstok voor de TVW van waaruit gestart kan worden met het invullen.
Stap 2 Visievorming	In deze stap komt in grote lijnen de inhoud van de transitie visie tot stand. Het kader is daarbij leidend.		Inhoudelijke basis is gevormd en de TVW krijgt vorm.
Stap 3 Participatieproces	Hierin wordt het participatieproces doorlopen en zal gesproken worden met de samenleving.	Panelgesprek, gesprekken met bewonersorganisaties, warmtebedrijven, netbeheerders en Welbions.	Inzicht en uitkomsten voor de TVW vanuit de samenleving.
Stap 4 Verdieping	Een verdiepende slag waarbij de inhoud volledig wordt gemaakt en ingevuld gaat worden met o.a. resultaten uit het participatieproces.		Een ontwerp TVW, die gereed is voor vaststelling.
Stap 5 Vaststelling	In deze stap wordt de formele procedure tot vaststelling van de TVW doorlopen.		Een bestuurlijk vastgesteld en gedragen TVW.

## Planning: inhoudelijke uitwerking hoofdstukken TVW

In onderstaande planning is opgenomen wanneer welke hoofdstukken klaar zijn en wat de voortgang hierin is. Ook zal benoemd worden welke lopende onderzoeken uitgevoerd worden die onderdeel zijn van het hoofdstuk.

<b>Hoofdstuk</b>	<b>Voortgang</b>	<b>Externe onderdelen/ bronnen</b>	<b>Te zetten stap</b>	<b>Planning klaar</b>	<b>Peildatum</b>
H1: inleiding	Ingevuld	/	Aan het einde invullen en afmaken	2021	30-08-2020
H2: Kaders en uitgangspunten	Inhoudelijk klaar	/	Vaststelling door de Raad	September 2020	30-08
H3: Alternatieven voor aardgas	Eerste aanzet gemaakt		Verder invullen met bronnen	December 2020	30-08
H4: Analyse van de wijken	Klaar om ingevuld te worden	Startanalyse PBL, studies Ecofys en Cegoia	Bronnen zoeken	Februari 2021	30-08
H5: Financiering en betaalbaarheid	Klaar om ingevuld te worden		Bepalen van de spelregels	Juni 2021	30-08
H6: Participatie en communicatie	Klaar om ingevuld te worden		Bepalen van mate van participatie en het traject.	Juni 2021	30-08
H7: Uitvoering					30-08